

io sento l'alma

Madrigalen en Magnificats

16e eeuw o.a. Gabrieli, Gesualdo

20e eeuw o.a. Pärt, Lauridsen

Schütz
Projectkoor
Bilthoven

Blazersensemble
Hoog van de Toren

io sento l'alma

zondag 25 februari 2024
zondag 3 maart 2024

15.30 Oosterlichtkerk Bilthoven
15.30 Tuindorperkerk Utrecht

Dit project is mede mogelijk gemaakt door

Elise Mathilde

inleiding

Io sento l'alma – 'Ik voel de ziel'

Het concertprogramma van het Schütz projectkoor van dit jaar, **Io sento l'alma**, is een verzameling veelkleurige, contrasterende muziek uit twee belangrijke perioden in de muziekgeschiedenis, de renaissance en de moderne tijd van nu.

De renaissance – Italiaans: *rinascimento* – begon ruwweg in 1300 en ging geleidelijk over naar de barok rond 1600. Op de donkere middeleeuwen volgde een wedergeboorte (*nascità* = geboorte in het Italiaans) van de cultuur van de klassieke oudheid door middel van wetenschap, kunst en het centraal stellen van het individu.

Bijzondere kenmerken in de ontwikkeling van de muziek zijn meerstemmigheid, verfijnde vocale polyfonie, het gebruik van intervallen die in de middeleeuwen nog dissonant waren, dubbelkorigheid en de ontwikkeling van nieuwe instrumenten, die tezamen met de koren klonken.

In dit programma zingen wij deels a capella en deels samen met een renaissance-blaasensemble. Dubbelkorige werken klinken op deze manier verfrissend. Het ensemble bestaat uit een zink, die de sopraanpartij vertolkt, een alttrombone, een tenortrombone en een bastrombone.

Het programma opent met een intiem werk uit het midden van de renaissance, ook wel hoog-renaissance genoemd. Het is van de hand van de Spanjaard **De Morales**, die leefde van 1500 tot 1553. En er klinkt werk van een beroemde landgenoot van hem, **De Victoria**, en van een tweetal Italianen: **Gabrieli** en **Gesualdo**. We zijn dan in de late renaissance beland. Uit die tijd stamt ook het slotwerkje van **Orlando di Lasso**: een productieve componist uit Vlaanderen, geboren als Orlandus Lassus in 1532.

Elk renaissancewerk wordt afgewisseld met een koorwerk uit onze tijd. Er klinken mooie madrigalen, seculiere koorwerken, vaak in de moedertaal (madrigaal komt van het Latijnse *matricale*). En we zingen enkele Magnificats. *Magnificat* is het eerste Latijnse woord van de Lofzang van Maria: *Magnificat anima mea Dominum* – Hoog verheft mijn ziel de Heer.

De Amerikaanse muziekcultuur is vertegenwoordigd door **Barber** en **Lauridsen**. Een heel eigen signatuur heeft het werk van de Est **Pärt**, na een conflict met het Sovjetregime wonend in Berlijn. Pärt is misschien wel de grootste componist van deze tijd. Zijn idioom past wonderwel bij dat van de renaissance. Verstild, vernieuwend, contrasten niet schuwend. De jonge garde is vertegenwoordigd met een werk van de in 1978 geboren succesvolle Noorse componist **Gjeilo**, wonend in New York. Wij zingen een Sancta Maria, Regina caeli, uitgewerkt in harmonieën die bij tijd en wijle doen denken aan filmmuziek.

uitvoerenden

Dirigent: Martin Kuijlenburg

Schütz Projectkoor

sopranen

Anneke van Steenwijk
Ellemieke de Wolf
Elly Ippel
Elze Mulder
Joke Feddema
Marlies Leijdekkers
Mieke Döbken
Noortje Johan

tenoren

Ben van den Bosch
Philip Lijnzaad
Ron van Harn
Sari Klatter
Fred van der Puijl

alten

Anita van Harn-Kooij
Bärbel Barendregt
Elly Verbree
Hanneke Karsten
Marieke Rutgers
Mirjam van Scheepen
Moniek Janssen
Titia Kortbeek

bassen

Rienk Harkema
Anton Helmink
Bert Kamminga
François Schellevis
Frits de Reeper
Marten Marra
Wim Markus

Blazersensemble 'Hoog van de Toren'

Heleen Gerretsen: zink
Arnoud Arntz: alt- en tenor trombone
Guus Laeven: tenortrombone
Marcel Hesselink: bastrombone

programma

Hoog van de Toren

Girolamo Frescobaldi (1583-1643)

Canzon prima a 4 sopra
Rugier

Schütz Projectkoor

Cristóbal de Morales (1500-1553)

Arvo Pärt (1935-)

Parce mihi Domine
Da Pacem Domine

Hoog van de Toren & Schütz Projectkoor

Giovanni Gabrieli (1545-1606)

Dormiva dolcemente

Schütz Projectkoor

Samuel Barber (1910-1981)

To be Sung on the Water

Hoog van de Toren & Schütz Projectkoor

Giovanni Gabrieli (1545-1606)

Magnificat a 8 voci

Hoog van de Toren

Aurelio Bonelli (1569- ca. 1630)

Canzon Settima: Artemisia

Schütz Projectkoor

Arvo Pärt (1935-)

Magnificat

Hoog van de Toren & Schütz Projectkoor

Carlo Gesualdo di Venosa (1560-1613)

O vos omnes ('1611' versie)

Schütz Projectkoor

Morten Lauridsen (1943-)

Tomás Luis de Victoria (1548-1611)

Amor, io sento l'alma
Ave Regina Caelorum
a 5 voci

Hoog van de Toren & Schütz Projectkoor

Ola Gjeilo (1978-)

Orlando di Lasso (1532-1594)

Second Eve
O bon echo

Girolamo Frescobaldi

Canzon prima a 4 sopra Rugier

Frescobaldi was een Italiaanse componist en organist van de renaissance en vroege barok. Hij vestigde zich in 1604 in Rome en werd in 1608 benoemd tot organist van de Sint-Pieter. Van 1628 tot 1633 was hij organist aan het hof van Ferdinand II van Toscane, waarna hij naar zijn oude post in Rome terugkeerde. Zijn bekendste werk is **Fiori Musicali** (1635), een verzameling van korte, grotendeels liturgische orgelcomposities voor tijdens de mis. Verder componeerde Frescobaldi ricercari, canzoni, toccata's voor orgel en klavecimbel, vierstemmige instrumentale fantasieën, madrigalen, motetten en twee missen voor twee vierstemmige koren met basso continuo.

De naam Frescobaldi leeft nog voort in het gelijknamige Italiaanse wijnhuis dat in handen is van verre nazaten van de componist.

De een- tot vierstemmige liederen (canzoni) van Frescobaldi uit 1628 zijn puur instrumentaal. Ze worden gekenmerkt door een hoge mate van inventiviteit, waarbij alleen het basisconcept is vastgelegd: een geprononceerde melodische baslijn als introductie gevolgd door de verdere uitwerking ervan. Daarnaast bieden de contemplatieve tussenspelen alle ruimte aan Frescobaldi's variatiekunst. Hoe meer instrumenten bij de compositie zijn betrokken, des te rijker de polyfonie.

Cristóbal de Morales

Parce mihi Domine

Cristóbal de Morales werd geboren in Sevilla rond het jaar 1500. Hij was een zeer productieve componist van vrijwel uitsluitend religieuze koorwerken. Hij schreef meer dan 20 missen, waaronder een requiem-mis, meer dan 100 motetten en 18 versies van het Magnificat. Qua muziekstijl sluiten zijn werken aan bij die van andere renaissance-componisten op het Iberisch schiereiland, maar er is zeker ook gelijkenis met de composities van Thomas Tallis, een tijdgenoot uit Engeland.

Parce mihi Domine ('Spar mij, Heer') is een deel uit De Morales' requiem-mis; de tekst is uit het bijbelboek Job (hoofdstuk 7, vers 16-21). Job beklagt zich over God: 'Ik kan niet meer, ik zal niet eeuwig leven; laat mij toch met rust, mijn dagen zijn al vluchtig (...) Weldra zal ik tot stof zijn vergaan, u zult naar me zoeken, maar ik zal er niet zijn.' (vertaling Nederlands Bijbel Genootschap, 2004).

Parce mihi, Domine, nihil enim sunt dies mei.

Quid est homo quia magnificas eum?

Aut quid apponis erga eum cor tuum?

Visitas eum diluculo et subito probas illum.

Usque quo non parcis mihi, nec dimitis me, ut glutiam salivam meam?

Peccavi, quid faciam tibi, o custos hominum?

Quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihimet ipsi gravis?

Cur non tollis peccatum meum, et quare non aufers iniquitatem meam?

Ecce, nunc in pulvere dormiam: et si mane me quaesieris, non subsistam.

Arvo Pärt

De Est Arvo Pärt experimenteerde na zijn studie met diverse compositietechnieken en schreef aanvankelijk vooral seriële muziek. Volgens zijn biograaf Paul Hillier raakte hij hierna in een spirituele en professionele crisis. Een tijd lang verschenen er geen nieuwe composities van zijn hand. In deze periode verdiepte hij zich in het gregoriaans, de polyfonie van de renaissance en de tradities van de Russisch-orthodoxe Kerk. Hij trad ook toe tot de Russisch-orthodoxe Kerk. Gaandeweg ontwikkelde hij een heel eigen vorm van sacrale muziek, de tintinnabullistijl. 'Tintinnabullist' betekent letterlijk bellen of klokken.

Pärt schreef **Da pacem Domine** voor een bijzondere gelegenheid: een vredesconcert ter herdenking van de aanslagen in Madrid van 11 maart 2004. Op die dag ontploften er tijdens de ochtendspits 10 bommen in 4 forensentreinen, waarbij 191 mensen de dood vonden en 2050 gewond raakten.

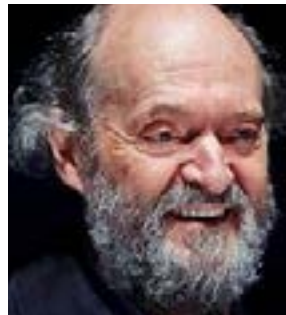
De formele opdracht voor het werk kwam van Jordi Savall, maar Pärt was al twee dagen na de aanslagen begonnen met componeren. Op 1 juli 2004 vond het herdenkingsconcert onder leiding van Jordi Savall plaats in L'Auditori te Barcelona.

Het werk wordt nog altijd jaarlijks in Spanje gezongen ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de aanslagen van 11 maart 2004.

Da pacem Domine is een 7e-eeuwse hymne uit de katholieke mis; de componist baseerde zich op de oorspronkelijke antifoon en voegde er drie stemmen aan toe, zodat een polyfonisch werk ontstond voor vierstemmig solistenensemble of gemengd koor.

Da pacem Domine in diebus nostris,
quia non est alius,
qui pugnet pro nobis,
nisi tu Deus noster.
Hallelujah.

Geef ons vrede Heer in onze dagen,
omdat er niemand anders is,
die voor ons wil vechten,
dan U, onze God.
Halleluja.

Da Pacem Domine

Giovanni Gabrieli

Gabrieli werd geboren in Venetië, destijds een belangrijk muzikaal centrum in Europa, en was componist, organist en priester. Hij was vanaf 1585 tot aan zijn dood vaste organist van de basiliek van San Marco in Venetië, als opvolger van zijn oom *Andrea Gabrieli* (ca. 1533-1585), bij wie hij ook zijn eerste muzikale vorming kreeg. Hij schreef veel koorwerken, waaronder canzona's, motetten en madrigalen, zowel geestelijke als profane composities. Hij geldt als de grootste Venetiaanse componist uit de late renaissance, een van de belangrijkste musici uit zijn tijd, en een schoolvoorbeeld van de veranderende tijdgeest die het begin inluidde van een nieuw tijdperk: de barok.

Gabrieli was naast componist en organist een uitstekend pedagoog. De namen van een aantal van zijn leerlingen zijn bekend en vooral afkomstig uit de Duitssprekende gebieden, wat opnieuw zijn populariteit daar weerspiegelt. Veruit de meest roemrijke onder Gabrieli's leerlingen is Heinrich Schütz, die geldt als de grootste Duitse componist uit de vroege Barok.

Gabrieli is bekend om zijn cori spezzati techniek, die een afwisseling gebruikt van twee koren, waardoor er als het ware een stereo-effect ontstaat. In onze uitvoering van het dubbelkorige madrigaal **Dormiva Dolcemente** nemen de zangers de ene koorpartij voor hun rekening en de blazers de andere koorpartij. In dit lied wordt de schoonheid van Cloris bezongen; het eindigt met de tekst: 'ik boog me heel voorzichtig over haar heen en kuste haar – en proefde hoe zoet het paradijs is...'

Allhor io mi chinai così pian piano,
e bacciando le il viso, provai quanta dolcezz'ha il paradiso.
Dormiva dolcemente la mia Clori,
e intorn'al suo bel volto givan scherzand'i pargoletti amori.
Mirav'io da me tolto, con gran diletto lei, quando dir mi sentei: stolto, che fai?
Tempo perduto non s'acquista mai.

Samuel Barber

To be Sung on the Water

Samuel Barber werd geboren in Philadelphia, Pennsylvania, en groeide op in een cultureel en muzikaal rijk milieu. Op zesjarige leeftijd kreeg hij pianolessen en een jaar later schreef hij zijn eerste kleine compositie. Al op negenjarige leeftijd besloot hij componist te worden. In een brief aan zijn moeder schreef hij: 'Mijn bestemming is het, componist te worden, daarvan ben ik heel zeker. [...]. Vraag alstublieft niet van me om dit maar te vergeten en om te gaan voetballen.'

Hoewel van dezelfde generatie en zelfs jonger dan Ives, Schönberg en Alban Berg, heeft Barber nooit behoord tot de muzikale avant-garde. Zijn muziek is eerder laatromantisch; harmonisch put hij uit wat de 19e eeuw heeft voortgebracht.

To be sung on the water is één van zijn meest geliefde koorwerken. De tekst is een gedicht van zijn tijdgenote Louise Bogan, en gaat over een verloren liefde. Er is sprake van beloften 'vows' die zijn gedaan, in alle onschuld, 'less than the guiltless shade' en misschien wel woordeloos – met nog minder geluid dan het blad van de roeispaan – 'the blade of the oar - dat het stille water raakt.

Beautiful, my delight,
Pass, as we pass the wave.
Pass, as the mottled night
Leaves what it cannot save,
Scattering dark and bright.
Beautiful, pass and be
Less than the guiltless shade
To which our vows were said;
Less than the sound of the oar
To which our vows were made,-
Less than the sound of its blade
Dipping the stream once more

Giovanni Gabrieli

Magnificat a 8 voci

Het Magnificat, ook wel de lofzang van Maria genoemd, dankt zijn titel aan de eerste woorden van het lied ('Mijn ziel verheerlijkt de Heer'). De zwangere Maria spreekt deze tekst uit wanneer zij haar nicht Elisabeth bezoekt, die zwanger is van Johannes de Doper (Lucas 1, vers 46-55). De tekst van het Magnificat is opgenomen in de vespers van het getijdengebed (brevier) van de Rooms-Katholieke kerk en is door veel componisten op muziek gezet.

Gabrieli's **Magnificat a 8 voci** maakt deel uit van de in 1597 verschenen eerste collectie van de Sacrae symphoniae. Deze collectie bevat uitsluitend instrumentale en vocale composities voor de liturgie en werd voor een groot deel geschreven voor cori spezzati. Ongetwijfeld schreef Gabrieli een groot deel van deze composities voor de San Marcobasiliek. Later gaf zijn leerling Heinrich Schütz drie gelijknamige bundels uit, als eerbetoon aan zijn leermeester.

In onze uitvoering van Gabrieli's dubbelkorig Magnificat nemen de zangers weer de ene koorpartij voor hun rekening en de blazers de andere koorpartij.

Magnificat anima mea Dominum anima mea Dominum.
Et exultavit spiritus meus: in Deo salutari meo.
Quia respexit humilitatem ancillæ suæ:
ecce enim, ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
Quia fecit mihi magna, qui potens est: et sanctum nomen eius.
Et misericordia eius a progenie in progenies: timentibus eum.
Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede: et exaltavit humiles.
Esurientes implevit bonis: et divites dimisit inanes,
Suscepit Israel puerum suum: recordatus misericordiæ suæ,
Sicut locutus est ad patres nostros: Abraham et semini eius in sæcula.
Gloria Patri, et Filio et Spiritu sancto.
In principio, et nunc, et semper: et in sæcula sæculorum.
Amen.

Aurelio Bonelli

Canzon Settima: Artemisia

Bonelli was een Italiaanse componist, organist en schilder. Hij werd geboren in Bologna. Er is nauwelijks iets over hem bekend, behalve dat hij een leerling was van de Italiaanse schilder Caracci. In 1601 werd hij de vaste organist van de San Michele kerk in Bosco. Ook werkte hij in die jaren als organist in Milaan; in 1620 werd hij organist van de San Giovanni kerk in Monte (Bologna).

Bonelli was verantwoordelijk voor tenminste één deel van de driedelige Villanelle, een verzameling missen en motetten, uitgegeven in Venetië in 1596. Het vierstemmige **Canzon Settima: Artemisia** staat in een bundel uit 1602 van *Ricercari et canzoni a quattro voci con due toccate e doi dialoghi a otto* – Etudes en liederen voor 4 zangstemmen met begeleiding.

Arvo Pärt

Magnificat

voor 5-stemmig gemengd koor en solo-sopraan

Sinds Arvo Pärt in 1980 Estland verliet en zich vestigde in het westen is hij uitgegroeid tot de belangrijkste levende componist van zijn land. En net als vele componisten door de eeuwen heen heeft ook Pärt het **Magnificat** op muziek gezet, in zijn zo typerende tintinnabuli-stijl. De steeds wisselende maatsoorten en de vele open intervallen wekken associaties met middeleeuwse kloosterzang. Je denkt iets van de ingetogen vreugde van Maria te horen.

Voor de tekst: zie het Magnificat van Gabrieli

Carlo Gesualdo di Venosa

O vos omnes ('1611' versie)

Carlo Gesualdo, Prins van Venosa, is onder andere bekend omdat hij zijn vrouw en haar minnaar bloedig vermoordde. Maar na zoveel eeuwen kunnen we dat verhaal gemakkelijk vergeten en onze volle aandacht geven aan zijn zeer bijzondere muziek. In zijn composities buit Gesualdo elke mogelijkheid uit om de tekst tot uitdrukking te brengen. Daartoe gebruikt hij ook gewaagde intervallen zoals secundes en septiemen, die soms leiden tot wrange dissonanten, waardoor zijn muziek ons zo nu en dan zeer modern in de oren klinkt. Overigens zijn de beste, meest radicale madrigaalcomposities van Gesualdo vaak gezet op tweederangs poëzie. Een voorkeur die Carlo Gesualdo – goudmijn voor musicologen, toetssteen voor vocale ensembles en voorbeeld voor componisten als Stravinsky, Maderna en Berio – gemeen heeft met andere groten van de muziek.

O vos omnes is gebaseerd op een tekst uit de Klaagliederen van Jeremia. Deze klaagliederen beschrijven de verwoesting van de stad Jeruzalem door Nebukadnezar (ca 586 v.C.) De tekst is een vast onderdeel van de mis op Stille Zaterdag – en wordt zo van toepassing op het lijden van Christus. Martin Kuijlenburg bewerkte dit zesstemmige motet voor de combinatie blazersensemble en koor.

O vos omnes, qui transitis per viam,
attendite, et videte:
Si est dolor similis sicut dolor meus.
Attendite, universi populi,
et videte dolorem meum.

U die hier langs de weg voorbijgaat,
kijk toch en zie:
Is er een smart, groter dan mijn smart?
Wend uw blik naar mij, volkeren van de
wereld, en aanschouw mijn lijden.

Morten Lauridsen

Amor, io sento l'alma

Morten Lauridsen werd geboren in de staat Oregon (USA) als zoon van Deense immigranten. In 1972 werd hij benoemd tot hoogleraar compositie aan de University of Southern California Thornton School of Music. In 2007 ontving hij de Medal of Arts. Hij heeft een groot aantal geestelijke composities op zijn naam staan, die koren wereldwijd uitvoeren. Er zijn meer dan 200 CD's verschenen met zijn werken. Zijn composities hebben een sterk mystiek karakter.

Amor, io sento l'alma is de derde van Lauridsens *Six Fire Songs on Italian Renaissance Poems*, gepubliceerd in 1987. Muzikale grootheden als Monteverdi en Gesualdo gebruikten deze Italiaanse liefdesgedichten al om madrigalen te componeren. De tekst van het madrigaal 'Amor, io sento l'alma' is geschreven door Jhan Gero en is een parodie op een tekst van Macchiavelli. Het gedicht beschrijft een vurige liefde, getuige woorden als foco (vuur), ardo (brand, hartstocht) en fiamma (vlam). Lauridsen liet zich op zijn beurt door de componisten uit de Renaissance inspireren voor de muziek.

Amor, io sento l'alma tornar nel foco ov'io
Fui lieto et piu che mai d'arder desio.
Io ardo'en chiara fiamma nutrisco il miser core;
Et quanto piu s'infiamma, tanto più cresce amore,
Perch'ogni mio dolore nasce dal fuoco ov'io
Fui lieto et piu che mai d'arder desio.

Tomás Luis de Victoria

Ave Regina Caelorum a 5 voci

De Victoria - vanwege zijn langdurige verblijf in Italië ook bekend als Da Vittoria - was de belangrijkste vertegenwoordiger van de vocale polyfone muziek in Spanje. Maar hij was in de eerste plaats geestelijke. In 1563 vertrok hij, 15 jaar oud, naar het seminarie in Rome (het Collegium Germanicum), en in 1575 werd hij tot priester gewijd. Daarnaast was hij muziekleraar aan het Seminario Romano, als opvolger van Palestrina, met wie hij goed bevriend was, ondanks het leeftijdsverschil van zo'n 25 jaar.

Pas in 1587 keerde De Victoria terug naar Spanje en werd kapelaan en kapelmeester van Keizerin Maria, die teruggetrokken leefde in een klooster in Madrid. Na haar dood in 1603 trad hij in dienst van haar dochter Margaretha, die in hetzelfde klooster woonde.

De Victoria schreef louter religieuze muziek, wat gezien zijn positie niet verbazend is. In zijn muziek is de invloed van Palestrina te herkennen; hij werd in Rome ook wel de 'Spaanse Palestrina' genoemd. Zijn oeuvre is niet zo uitgebreid als dat van Palestrina maar van gelijke kwaliteit, en omvat missen, motetten, hymnen, Magnificats, responsoria, lamentaties en een requiem voor de dood van keizerin Maria. Het **Ave Regina caelorum** – 'Wees gegroet Hemelkoningin' is een van de vijf Maria-antifonen. Deze antifoon wordt gezongen in de periode van Maria Lichtmis (2 februari) tot Witte Donderdag. De tekst is een lofzang op Maria als oorsprong van het licht der wereld 'Porta ex qua mundo lux est orta', en eindigt met de bede dat zij onze voorspraak bij Christus wil zijn.

Ave, Regina Caelorum, ave, Domina Angelorum:
Salve, radix, salve, porta ex qua mundo lux est orta:
Gaude, Virgo gloriosa, super omnes speciosa,
Vale, o valde decora, et pro nobis Christum exora.

Ola Gjeilo

Gjeilo groeide op in een gezin waar altijd muziek was, klassiek, jazz, pop en wereldmuziek. Als vierjarig jongetje begon hij met pianoles, maar het liefst zat hij te improviseren achter de piano.

Hij studeerde klassieke én jazz-piano aan de Noorse Muziekacademie, en vertrok in 2001 naar de gerenommeerde Juilliard School in New York. Daar behaalde hij in 2006 zijn mastertitel klassieke compositie. 'Tussendoor' haalde hij ook een bachelor's degree in compositie aan het Londense Royal College of Music; én hij studeerde filmmuziek in Beverly Hills.

Gjeilo's belangrijkste inspiratiebron voor zijn composities, instrumentaal én vocaal, is nog steeds de improvisatie: het componeren begint bij hem met improviseren op de piano. Hij maakt daar opnamen van, en uit een grote hoeveelheid materiaal destilleert hij zijn composities.

Second Eve – Tweede Eva – is een modern Ave Maria voor twee koren. Koor 1 wordt gevormd door Hoog van de Toren, koor 2 door de zangers. De tekst is iets uitgebreid en in een andere volgorde gezet dan in het traditionele Ave Maria.

Sancta Maria, Regina caeli, dulcis et pia, o mater Dei
Ora pro nobis peccatoribus ut cum electis te videamus.

Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum.
Benedicta tu in mulieribus, et benedictus
Fructus ventris tui, Iesu Christus, Amen.

Second Eve

Orlando di Lasso

O la, o che bon echo!

Orlando di Lasso (ook bekend als Roland de Lâtre) werd geboren in Mons, in Wallonië, waar hij koorknaap was in de lokale Sint Nicolaaskerk. De onderkoning van Sicilië nam de jongen, met toestemming van zijn ouders, mee naar Italië. In 1556 benoemde Albrecht V, de hertog van Beieren, hem tot lid van de hofkapel in München, waarvan hij vier jaar later de leiding kreeg en bleef tot aan zijn dood. Hij heeft een enorm oeuvre nagelaten, waaronder 53 vier- tot achtstemmige missen, en 1250 twee- tot twaalfstemmige motetten, requiems, madrigalen, chansons en koorliederen.

Di Lasso componeerde het **Echo-lied** (een madrigaal) in 1581 als een vierstemmige canon voor twee koren. Het lied is een muzikaal grapje: het tweede koor (in deze uitvoering de blazers) imiteert steeds het eerste koor (de zangers), net als een echo.

O la, o che bon echo!
Pigliamoci piacere!
Ha ha ha ha ha, ridiamo tutti!
O bon compagno! Che voi tu?
Voria che tu cantassi una canzona.
Perchè? Perchè si? Perchè no?
Perchè non voglio. Perchè non voi?
Perchè non mi piace! Taci dico!
Taci tu! O gran poltron! Signor, si!
Orsu non più! Andiamo!
Adio bon echo! Rest' in pace!
Basta! Basta! Basta! Basta!

Hallo, wat een mooie echo!
Laten we plezier maken!
Ha ha ha ha ha, allemaal lachen!
hé goede vriend! Wat wil je?
Ik wil dat je een liedje zingt.
Waarom? Ja waarom? Waarom niet?
Geen zin in. Waarom niet?
Daarom niet! Hou je mond, zeg ik!
Zwijg jij! Grote lulak! Ja meneer!
Geen heisa meer! We gaan!
Dag mooie echo! Rust in vrede!
Basta! Basta! Basta! Basta!

Het Schütz Projectkoor Bilthoven

In het jaar 2000 hebben enkele toenmalige medewerkers van het RIVM in Bilthoven het Schütz Projectkoor opgericht. Het eerste project resulteerde in een uitvoering van de Musikalische Exequien van Heinrich Schütz, en hieraan ontleent het koor ook zijn naam. Dat wil niet zeggen dat het koor vooral muziek van Schütz uitvoert. De jaarlijkse projecten kenmerken zich door een diverse en eigenzinnige programmering, waarbij geput wordt uit zes eeuwen muziekgeschiedenis, uit verschillende landen, in verschillende talen en van uit verschillende tradities. In eerdere projecten voerde het koor bijvoorbeeld diverse missen uit (van o.a. Mozart, Michael Haydn, Marcello en Brahms), psalmen op muziek uit verschillende eeuwen, liederen van componisten rond de Oostzee en een programma met oude en moderne liederen op teksten van Shakespeare. Het koor werkt regelmatig samen met solisten en begeleidende musici, soms ook met grotere ensembles.

Het koor bestaat uit een vaste kern van ongeveer 20 geoefende zangers, per project aangevuld tot een bezetting van ca. 30 personen. Een project duurt zo'n vier maanden, met repetities vanaf het najaar tot aan de uitvoeringen in het eerste kwartaal van het jaar daarop. Tijdens het instudeertraject is er vaak een workshop onder leiding van een expert op het gebied van het betreffende repertoire. Meer informatie over het koor is te vinden op: www.schutzprojectkoor.nl.

Blazersensemble 'Hoog van de Toren'

Het ensemble 'Hoog van de Toren' ontleent zijn naam aan een oude gewoonte in Europese steden om op gezette tijden muziek te laten spelen vanaf een hoge (kerk)toren door blaasinstrumenten als trombones. Dit suggereert dat de trombone, zoals die aan het einde van de Middeleeuwen ontwikkeld werd uit de schuiftrompet, al van oorsprong een luid instrument was. Dit was echter niet het geval: renaissance- en baroktrombones waren instrumenten met een mild volume, die vooral gebruikt werden bij plechtige kerkelijke festiviteiten.

De trombones uit die tijd kenmerken zich door een veel fijnere bouw dan de moderne trombone. Op deze trombones kan zo zacht gespeeld worden dat een enkele zangstem ze 'aankan'. Ze werden daarom in de muziek van de renaissance en de vroege barok vaak gebruikt als vervanger van een zanger, of een trombone speelde een duo met een zanger, of trombones werden aan de zangers toegevoegd om de klank te verrijken.

'Hoog van de Toren' speelt oude muziek op renaissance- / vroeg-barokinstrumenten. Deze instrumenten zijn kopieën van instrumenten uit die tijd. De

hoogste partij wordt door de zink gespeeld. Er zijn drie typen trombones: de alttrombone (de kleinste), de tenortrombone (de middelste, het type waaruit de moderne trombone werd ontwikkeld), en de bastrombone (de grootste trombone, die de laagste partij speelt). De bastrombone heeft een schuif die zó lang is dat geen menselijke arm groot genoeg is om de laagste posities te bereiken. Daarom is de schuif van een pook voorzien, die als verlenging van de arm dient. Deze drie typen trombones zijn dus leden van één instrumenten-'familie', ieder met zijn eigen karakter, die toch alle bijzonder goed mengen en samen de bijzondere klank geven van een trombonekoor.

'Hoog van de Toren' heeft werken op het repertoire staan die oorspronkelijk voor blazers zijn geschreven, maar ook werken voor zangers – in de renaissance en de vroege barok was het zeer gebruikelijk om vocale werken puur instrumentaal uit te voeren. Ook begeleidt het ensemble koren, waarbij sprake is van dubbelen van de stemmen, of juist van een contrastwerking tussen de zang en de trombones.

Martin Kuijlenburg

Dirigent Martin Kuijlenburg is een veelzijdig musicus. Hij studeerde piano en schoolmuziek aan het conservatorium in Arnhem, en legde zich daarna ook toe op koordirectie. Na een loopbaan als muziekdocent is hij nu vooral werkzaam als koordirigent, eerst bij Passie-projecten, en sinds 2016 met "Zingis" waarin hij zijn activiteiten als koordirigent en als organisator van diverse zangprojecten bundelt.

Op zijn repertoire staan naast grote werken voor koor, solisten en orkest ook minder gangbare composities voor kamerkoor en gemengde instrumentale bezettingen. Regelmatig verleent hij zijn medewerking als 'musical director' aan muziek-theatrale producties, onder meer bij *Démasqué*. Een speciale plek in dit brede spectrum is weggelegd voor het *Zingis-de-week-uit* koor dat voornamelijk uit het hoofd zingt, en voor de jaarlijkse zomerzangweek in Burg Feistritz in Oostenrijk.

In zijn eigen muziekstudio in Zeist geeft Martin pianolessen en vocal coaching. Gedrevenheid, enthousiasme, liefde voor de ambachtelijke vaardigheden van het musiceren, en bovenal het samen zoeken naar vitale expressie zijn kenmerken van zijn benadering. Martin leidt het Schütz Projectkoor sinds 2020. Zie ook: <https://zingis.nl>.

COLOFON

Ontwerp en vormgeving: Hellen van Gessel
Teksten: Anton Helmink, Elze Mulder, François Schellevis

